

УДК 35.08

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-10\(16\)-108-116](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-10(16)-108-116)

Коломоєць Юлія Олександрівна кандидат юридичних наук, доцент кафедри менеджменту і права, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, 49000, тел.: (056) 744- 81-32, <https://orcid.org/0000-0002-5379-5228>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті зазначено, що права людини – це невід’ємні властивості, природні можливості розвитку, які визначають міру людської свободи, оскільки права людини – надто складне, багатогранне, філософське, етичне, політологічне й правове поняття. Водночас, права людини – наукова категорія, що характеризує правовий статус людини стосовно держави, її інститутів, посадових осіб, міжурядових та міжнародних організацій, політичних груп, можливості й здатності людини в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах. Автором виокремлені виокремити наступні кластери проблем забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління: по-перше, формування дієвих механізмів забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління, врахування попереднього досвіду виконання Національної стратегії у сфері прав людини та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року; по-друге, посилення співпраці з інституціями громадянського суспільства та формування спеціальних інтернет-платформ для моніторингу забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління; по-третє, зміну концептуальних засад проведення конкурсів в системі державної служби та служби в органах місцевого самоврядування з метою забезпечення прав громадян на доступ до державної служби; по-четверте, формування інституційної спроможності органів державної влади виконувати такі функції. Можливо запровадження консультативно-дорадчого органу при Президенті України, діяльність якого спрямована на виконання Національної стратегії у сфері прав людини, а також здійснення постійного моніторингу забезпечення прав та свобод людини в системі публічного управління; по-п’яте, формування нової концепції системи публічного управління через впровадження інноваційної моделі публічного управління запровадження електронної держави та надання всіх державних (адміністративних) послуг через електронні засоби. Це зменшить прояви корупції, зменшить час отримання послуг, покращить довіру населення до органів державної влади; по-шосте, формування етичних принципів поведінки державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування, спрямованих, перш за все, на посагу людини та громадянина та

забезпечення прав і свобод людини; по-сьоме, формування дієвих механізмів співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства.

Ключові слова: права і свободи людини, публічне управління, конституційне забезпечення, національний план, інститути громадянського суспільства.

Kolomojets Yuliya Oleksandrivna Candidate of Law, Associate Professor of Management and Law, Dnipro State Agrarian and Economic University, Serhiy Yefremov St., 25, Dnipro, 49000, tel.: (056) 744- 81-32, <https://orcid.org/0000-0002-5379-5228>

MODERN PROBLEMS OF ENSURING HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract. The article states that human rights are inalienable properties, natural opportunities for development, which determine the degree of human freedom, because human rights are too complex, multifaceted, philosophical, ethical, political and legal concepts. At the same time, human rights is a scientific category that characterizes the legal status of a person in relation to the state, its institutions, officials, intergovernmental and international organizations, political groups, human capabilities and capabilities in economic, social, political and cultural spheres. The author singles out the following clusters of human rights and freedoms in the public administration system: first, the formation of effective mechanisms for ensuring human rights and freedoms in the public administration system, taking into account previous experience in implementing the National Human Rights Strategy and action plan for implementing the National Strategy in the field of human rights for the period up to 2020; secondly, strengthening cooperation with civil society institutions and the formation of special Internet platforms for monitoring the provision of human rights and freedoms in the system of public administration; thirdly, change of conceptual bases of carrying out of competitions in system of civil service and service in local governments in order to provide the rights of citizens to access to civil service; fourth, the formation of the institutional capacity of public authorities to perform such functions. It is possible to introduce an advisory body under the President of Ukraine, whose activities are aimed at implementing the National Strategy in the field of human rights, as well as the implementation of constant monitoring of human rights and freedoms in the system of public administration; fifth, the formation of a new concept of public administration through the introduction of an innovative model of public administration, the introduction of e-government and the provision of all public (administrative) services through electronic means. This will reduce the manifestations of corruption, reduce the time of receiving services, improve public confidence in public authorities; sixth, the formation of ethical principles of conduct of civil servants and employees of local

governments, aimed primarily at the dowry of man and citizen and ensuring human rights and freedoms; seventh, the formation of effective mechanisms for cooperation between public authorities and local governments with civil society institutions.

Keywords: human rights and freedoms, public administration, constitutional support, national plan, civil society institutions.

Постановка проблеми. Права й свободи людини і громадянина сформульовані в декларативному вигляді та залишаються не забезпеченими механізмом їх захисту. Доцільно усунення правової невизначеності в уже діючих нормах права, що стосуються забезпечення прав і свобод особистості. Вони породжують труднощі для правозастосування, обмежують права людини.

Разом з тим, проблеми забезпечення прав і свобод людини часто порушуються під час здійснення реформування усіх сфер життєдіяльності суспільства, особливо, якщо це стосуються реформування кадрової політики, скорочення кадрів, а також під час реалізації заходів на територіях проведення антитерористичної операції та ін.

На сьогодні можемо констатувати, що в Україні існує певна законодавча база, яка гарантує права та свободи людини, створені спеціальні інституції, які забезпечують права та свободи людини, однак існують проблеми забезпечення та реалізації таких прав на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення прав і свобод людини аналізують юристи, економісти, соціологи, фахівців з державного управління. Серед багатьох представників вітчизняної юридичної науки слід виокремити наступні наукові доробки: В. Авер'янова, О. Гришука, В. Селіванова, О. Скрипнюка, В. Цветкова та інших. Зазначені автори аналізують проблеми забезпечення прав людини через нормативно-правові та юридичні механізми, визначають яким чином поновити та захисти права людини в системі правознавства. Водночас, проблеми забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління в державному управлінні аналізують поодинокі вчені з певним аспектів, зокрема, П. Петровський зазначає, що забезпечення прав і свобод людини є основним трендом модернізації публічного управління, визначаючи основні складові елементи такої модернізації [1]. О. Пушкар звертає увагу на місце органів державного управління в процесі забезпечення реалізації громадянами конституційних прав і свобод, досліджує організаційно-правові засади забезпечення прав людини в національному механізмі державно-управлінської діяльності. Розглядаються сучасні наукові підходи до формалізації гуманізаційного підходу в системі публічного управління [2]. В. Плющ розглядає питання державної політики в сфері забезпечення прав і свобод громадян України, проблеми удосконалення механізмів державного регулювання цієї сфери, створення умов щодо розвитку системи органів захисту прав і свобод людини [3].

Разом з тим, відсутні системні дослідження сучасних проблем забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління.

Мета статті – систематизація наукових підходів до проблем забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління.

Виклад основного матеріалу. У широкому розумінні права людини – це невід’ємні властивості, природні можливості розвитку, які визначають міру людської свободи, оскільки права людини – надто складне, багатогранне, філософське, етичне, політологічне й правове поняття. Водночас, права людини – наукова категорія, що характеризує правовий статус людини стосовно держави, її інститутів, посадових осіб, міжурядових та міжнародних організацій, політичних груп, можливості й здатності людини в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах [4].

Проблемна сфера, яка охоплює інститут прав людини, міжнародна та національна системи прав людини гарантують можливість користуватися досягнутою суспільством свободою. Адже саме системі прав людини притаманний соціальний зміст, хоча апріорі права людини належать окремій особистості, невід’ємні від окремої людини й не можуть бути відчужені будь-яким способом. Власне, і за соціальним призначенням права людини є, перш за все, засобами захисту окремої особи, за допомогою яких людське суспільство прагне й спроможне гарантувати безпеку – особи, держави, міжнародної спільноти [4].

24 березня 2021 року був прийнятий Указ Президента «Про Національну стратегію у сфері прав людини» [5], який прийнято у зв’язку з необхідністю вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв’язання системних проблем у зазначеній сфері. В умовах збройної агресії Російської Федерації проти України, тимчасової окупації Російською Федерацією частини територій у Донецькій та Луганській областях, території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя проблема захисту прав і свобод людини є особливо гострою [5]. У кризових ситуаціях ризику непропорційного обмеження прав і свобод людини зростають, що потребує особливого контролю з боку суспільства [5].

Разом з тим, слід звернути увагу, що передня Національна стратегія у сфері прав людини до 2020 року [6] була виконана не в повному обсязі. Розпорядженням Кабінету Міністрів України було затверджено План дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини до 2020 року [7]. Разом з тим, зазначені документи були частково виконані з наступних причин: по-перше, нерозуміння змісту заходів Плану дій центральним органом виконавчої влади – виконавцем та низька кваліфікація службовців; по-друге, небажання використовувати експертний потенціал правозахисного середовища; по-третє, відірваність (автономність) Плану дій від інших різноманітних планів та програм, які існують паралельно; неврахування під час розроблення Плану дій процесів децентралізації; по-четверте, те, що моніторинг виконання Стратегії і Плану дій базується на індикаторах, розроблених для Плану дій, а не для Стратегії; по-

п'яте, фактичну необізнаність громадян та посадовців органів влади про Стратегію і План дій та в цілому низький рівень обізнаності про права людини, домінуючу роль негативних стереотипів у суспільстві [8, с. 34-35].

Таким чином, на сьогодні виникла потреба у оптимальному формуванні нормативно-правових механізмів реалізації подальшої Національної стратегії у сфері прав людини.

На думку О. Плющ, повага до прав людини, їхній захист та забезпечення є головним обов'язком держави. Проте в Україні державна політика в цій галузі фактично відсутня [3].

Реалізація реформування в системі публічного управління також може порушувати права людини. Адже не всі реформи вирішують проблеми всіх громадян України.

Функціонування системи публічних інституцій передбачає декілька взаємопов'язаних рівнів планування у часі та просторі своєї правотворчої та правозастосовної діяльності, яка ґрунтуються на короткострокових і довгострокових стратегічних началах. Усі без виключення спрямування державної діяльності мають головні й додаткові завдання, сукупність передбачених способів, форм і засобів їхнього досягнення. Означене здійснюється через формування та реалізацію державної політики у різних сферах життя суспільства, де не є виключенням адміністративно-правова охорона права і свобод людини і громадянина [9].

Наступною важливою проблемою є забезпечення доступу до публічної інформації.

На думку М. Ковалів, реформування в Україні охоплює одночасно всі сфери життєдіяльності суспільства (економічну, політичну, соціальну та культурно-духовну). Послідовне та системне реформування зіткнулися з низкою проблем. Зокрема, коли мова йде про діяльність органів державної влади, не завжди приділяється належна увага зв'язкам з громадянським суспільством [10].

Право на доступ до публічної інформації, що знаходиться у володінні органів державної влади, займає особливе місце в системі прав людини і громадянина та є гарантією демократичного розвитку держави. Відсутність інформації про дії влади створює загрозу узурпації влади або зловживання нею. Доступність інформації про діяльність влади є одним з головних засобів, що дозволяє здійснювати громадський контроль за діями влади. Забезпечення представникам засобів масової інформації та громадськості права на доступ до офіційних та інших документів органів влади є гарантією політичної свободи, а також стимулює громадян до виконання своїх обов'язків. Таким чином, право на доступ до публічної інформації є фундаментом демократичної, правової держави.

Право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України, а саме, право кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати

інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір [11].

К. Семьоркіна зазначає, що комплексний підхід до формування державної політики у сфері прав людини в Україні передбачає розробку та прийняття низки стратегій та планів дій з їх реалізації, і, насамперед, Національної стратегії у сфері прав людини, яка має бути основою для вироблення подальших управлінських рішень. Але аналіз кількох стратегічних документів у сфері прав людини засвідчив їх неузгодженість, часткове дублювання заходів [12].

Важливою проблемою забезпечення прав та свобод в системі публічного управління є інституційна спроможність органів державної влади виконувати такі функції.

Окремо стоїть проблема доступу громадян України до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. Так, на сьогодні існують багато проблем щодо відкритого та об'єктивного відбору на роботу в системі публічного управління. Потребує спрощення механізмів проходження конкурсу та обов'язково слід змінити концептуальні підстави формування конкурсних комісій з метою об'єктивного відбору на державну службу.

Проведений аналіз дає підстави виокремити наступні кластери проблем забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління:

по-перше, формування дієвих механізмів забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління, врахування попереднього досвіду виконання Національної стратегії у сфері прав людини та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року;

по-друге, посилення співпраці з інституціями громадянського суспільства та формування спеціальних інтернет-платформ для моніторингу забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління;

по-третє, зміну концептуальних засад проведення конкурсів в системі державної служби та служби в органах місцевого самоврядування з метою забезпечення прав громадян на доступ до державної служби;

по-четверте, формування інституційної спроможності органів державної влади виконувати такі функції. Можливо запровадження консультативно-дорадчого органу при Президенті України, діяльність якого спрямована на виконання Національної стратегії у сфері прав людини, а також здійснення постійного моніторингу забезпечення прав та свобод людини в системі публічного управління;

по-п'яте, формування нової концепції системи публічного управління через впровадження інноваційної моделі публічного управління запровадження електронної держави та надання всіх державних (адміністративних) послуг через електронні засоби. Це зменшить прояви корупції, зменшить час отримання послуг, покращить довіру населення до органів державної влади;

по-шосте, формування етичних принципів поведінки державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування, спрямованих, перш за все, на посагу людини та громадянина та забезпечення прав і свобод людини;

по-сьоме, формування дієвих механізмів співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства.

Висновки. У статті проаналізовані основні наукові підходи до проблем забезпечення прав і свобод людини у системі публічного управління. Виокремлено сім кластерів проблем, у тому числі: відсутність дієвих механізмів забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління, врахування попереднього досвіду виконання Національної стратегії у сфері прав людини та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року; відсутність співпраці з інституціями громадянського суспільства та формування спеціальних інтернет-платформ для моніторингу забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління; проблема оновлення державної служби та служби органів місцевого самоврядування, проблеми прозорості та відкритості механізмів відбору на державну службу; слаба інституційна спроможність органів державної влади виконувати функції щодо забезпечення прав і свобод людини в системі публічного управління; застарілість моделі публічного управління; відсутність етичних принципів поведінки державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування, спрямованих, перш за все, на посагу людини та громадянина та забезпечення прав і свобод людини; відсутність дієвих механізмів співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства.

Література:

1. Петровський П. Забезпечення прав і свобод людини – основний тренд модернізації публічного управління. *Збірник наукових праць «Ефективність державного управління»*. 2015. Вип. 43. С. 13-20.
2. Пушкар О. Роль органів державного управління у забезпеченні конституційних прав і свобод громадян у контексті європейських традицій публічного управління. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Pushkar.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Pushkar.pdf)
3. Плющ В.О. Державна політика щодо захисту прав і свобод людини в Україні. *Економіка та держава*. 2008. № 11. С. 86-89.
4. Пушкар О.В. Реалізація європейських стандартів публічного управління щодо забезпечення прав людини та напрямки їх запровадження в Україні. *Публічне адміністрування: теорія та практика: Електронний збірник наукових праць*. 2010. Випуск 1 (3). URL: <http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2010-01/10rovnuu.pdf>
5. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>
6. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серп. 2015 р. № 501/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>.
7. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679>.
8. Резюме Звіту за результатами моніторингу імплементації Національної стратегії у сфері прав людини (1 груд. 2015 р. – 01 груд. 2017 р.) / ред. кол. : К. Семьоркіна, А. Блага, Б. Мойса та ін. ; за заг. ред. О. Мартиненко, О. Павліченко, Б. Крикливенко ; Укр. Гельсін. спілка з прав людини. Київ : [б. в.], 2017. 36 с.
9. Мозгова А. Державна політика у сфері адміністративно-правової охорони прав і

- свобод людини і громадянина. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 175-180.
10. Ковалів М., Єсімов С., Крамар Р., Скриньковський Р. Перспективи реформування організаційно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Traektorîâ Nauki = Path of Science*. 2017. Vol. 3, № 10. С. 6001-6008.
11. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Семьоркіна К.О. Формування державної політики у сфері прав людини в Україні. *Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія "Державне управління")*. 2018. № 2. С.22-26.

References:

- Petrovskiy P. (2015), Zabezpechennia prav i svobod liudyny – osnovnyi trend modernizatsii publichnoho upravlinnia [Ensuring human rights and freedoms - the main trend of modernization of public administration]. *Zbirnyk naukovykh prats «Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia» - Collection of scientific works "Efficiency of public administration"*, Vyp. 43, (13-20). [in Ukrainian].
- Pushkar O. (2009), Rol orhaniv derzhavnoho upravlinnia u zabezpechenni konstytutsiinykh prav i svobod hromadian u konteksti yevropeiskykh tradytsii publichnoho upravlinnia [The role of public administration in ensuring the constitutional rights and freedoms of citizens in the context of European traditions of public administration]. Retrieved from [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Pushkar.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Pushkar.pdf) [in Ukrainian].
- Pliushch V.O. (2008), Derzhavna polityka shchodo zakhystu prav i svobod liudyny v Ukraini [State policy on protection of human rights and freedoms in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava - Economy and state*, № 11, (86-89). [in Ukrainian].
- Pushkar O.V. (2010), Realiza tsiia yevropeiskykh standartiv publichnoho upravlinnia shchodo zabezpechennia prav liudyny ta napriamy yikh uprovadzhennia v Ukraini [Implementation of European standards of public administration for human rights and directions of their implementation in Ukraine]. *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka: Elektronnyi zbirnyk naukovykh prats - Public administration: theory and practice: Electronic collection of scientific papers*, Vypusk 1 (3). Retrieved from <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2010-01/10povnuu.pdf> [in Ukrainian].
- Pro Natsionalnu stratehiu u sferi prav liudyny: Ukaz Prezydenta vid 24.03.2021 № 119/2021 [On the National Strategy in the field of human rights: Presidential Decree of 24.03.2021 № 119/2021]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text> [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 serp. 2015 № 501/2015 [On approval of the National Strategy in the field of human rights: Decree of the President of Ukraine of August 25. 2015 № 501/2015]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>. [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia planu dii z realizatsii Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny na period do 2020 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2015 r. № 1393-r [On approval of the action plan for the implementation of the National Strategy in the field of human rights for the period up to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 23.11.2015 № 1393-r]. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679>. [in Ukrainian].
- Semorkina K. & Blaha A. & Moisa B. & in. (2017), Reziyme Zvitu za rezultatomy monitorynhu implementatsii Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny (1 hrud. 2015 r. – 01 hrud. 2017 r.) [Summary of the Report on the results of monitoring the implementation of the National Strategy in the field of human rights (December 1, 2015 - December 1, 2017)]. Kyiv : [b. v.]. [in Ukrainian].
- Mozghova A. (2020) Derzhavna polityka u sferi administratyvno-pravovoi okhorony prav i svobod liudyny i hromadianyna [State policy in the field of administrative and legal protection of human and civil rights and freedoms]. *Pidpriumnytstvo, hospodarstvo i pravo - Entrepreneurship, economy and law*, № 8, (175-180). [in Ukrainian].
- Kovaliv M. & Yesimov S. & Kramar R. & Skrynkovskyi R. (2017), Perspektyvy

reformuvannya orhanizatsiino-pravovoho mekhanizmu zabezpechennia prav i svobod liudyny ta hromadianyna [Prospects for reforming the organizational and legal mechanism for ensuring human and civil rights and freedoms]. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*, Vol. 3, № 10, (6001-6008). [in Ukrainian].

11. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Semorkina K.O. (2018), Formuvannya derzhavnoi polityky u sferi prav liudyny v Ukraini [Formation of state policy in the field of human rights in Ukraine]. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy (Seriia "Derzhavne upravlinnia") - NAPA Bulletin under the President of Ukraine (Public Administration Series)*, № 2, (22-26). [in Ukrainian].